FEHÉR HOLLÓ A VIDÉK KERESKEDELMI TÁRSASÁGAI KÖZÖTT?

1910-ben a ditrói Veress Sándor eladta 3 gatteres fűrészüzemét a Székpataki Faipari Rt-nek, amelyet Gyergyóhodosra költöztettek. Két év múlva megduplázták a keretfűrészek számát. Két gőzgép, egy 400 éves és egy 76 lóerős volt a hajtóerő. Az előbbit, egy vasóriást, amelyet a század elején gyártottak a budapesti Láng-féle gépgyárban, a diktatórikus korszak energiaszegény utolsó évtizedében többször is üzemeltették. A román ipar két világháború közötti, évenként megjelentetett útmutatói szerint 1919 és 1932 között az OFA Rt-hez tartozott, majd 1948-ig, az államosításig a Marosvölgyi Rt leányvállalata volt. A bükkfa földolgozására szakosodott üzem 1958-ban ládakészítő részleget nyitott. Citrom, narancs stb. szállítására alkalmas ládákat exportált és exportál Olaszországba, Görögországba, Egyiptomba. 1962-ben egy nagyméretű fedett anyagteret és 12 faszárító helyiséget építettek. 1985-ben, 84 millió lejes beruházással, hozzáláttak a székgyár fölépítéséhez, amelyben 1987. július 1-jén indult a termelés.

Azért soroltam föl mindezt, mert Gyergyóhodos fejlődését az utóbbi 81 évben nem lehet elválasztani a fafeldolgozástól. Talán jobban szolgálta a helybeli magyarság fönnmaradását, mint a gyenge minőségű és kevés termőföld. Ugyanis az 1921-es földreform nyomán Ditró község tulajdonából, az Urmánczyaktól, a Melikektől stb. elvett, kisajátított földterületek a Macaril, Moldovan, Vulcan, Blaga, Voşloban stb. családok birtokába jutottak. Tehát a gyergyóhodosi magyarság jelentős részének a gyár adott kenyeret. Talán így magyarázható, hogy a három összenőtt helység (Salamás, Gyergyóhodos, Várhegy) román többségű lakosságából a fafeldolgozó üzem dolgozóinak valamikor több mint a fele, jelenleg pedig a fele vagy szinte a fele — állítja Kovács László székgyári szekciófelelős — magyar nemzetiségű. A munkások 95 százaléka hodosi, salamási és várhegyi, 5 százaléka ditrói, remetei, szárhegyi és galócási. Ennél a kereskedelmi társaságnál nem került sor elbocsátásokra — mondják elégedetten. Morar Miron, aki február elejétől lett a születés előtt álló Hodosi Kereskedelmi Társaság igazgatója, még azt is hozzáadja, hogy februártól áprilisig 100 munkást alkalmaztak.

— Hogyan magyarázza ezt az igazgató?

— Február elején köztudott volt, ha egy hónapon belül nem növeljük a termelést, föl kell hogy számoljuk a kereskedelmi társaságot. Nyersanyag nélkül maradtunk. A munkafegyelem színvonala rendkívül alacsony volt. A lopás büntetlen szokássá vált. A munkások félfizetéseket és kényszerszabadságokat kaptak. Miként cselekedtünk ebben az esetben? A tetten ért tolvajokat elbocsátottuk. Megköveteltük a munkaidő százszázalékos kihasználását, az emberek ellenőrzés nélkül is dolgoznak. Ami eddig hiányzott — a munkafegyelem — az most létezik. Mindenkinek megállapítottuk a feladatkörét. A termelés föllendült, növekedett, maholnap rentabilitásról is beszélhetünk. Januárban egy közepes fizetés 2900, áprilisban pedig 6400 lej volt, s akik többet akarnak keresni, szombaton is dolgozhatnak. Ezt sokan meg is teszik.

— Mit termelnek jelenleg és kik a kereskedő partnerek?

— Fenyőfából készítünk natúrszínű lakkozott asztalokat, padokat és székeket. Az itt látható, bükkfából készült összecsukható székek prototípusok, és máris megnyerték a látogatók, a kereskedő partnerek tetszését. A termékek többségét külföldre szállítjuk. Németország, Franciaország, Ausztria és Magyarország elsőrendű megrendelőink. Svédországnak csak félkész árut szállítunk. Olyan nagy mennyiségű bútort kérnek, hogy nem tudjuk kielégíteni az összes igénylőt, mert kicsi a bútorszekció kapacitása az elavult gépek miatt.

— Vannak-e hazai megrendelők?

— Egyre gyakrabban jelentkeznek. Nemrég Erdély északi részéből jött egy magánvállalkozó, aki nyomban kifizette a megrendelt bútorok árát. Magánszemélyek is vásárolhatnak.

Az elém eregetett kimutatásokat, számokat, eredményeket szemlélve feltételezem, jelentkezett a munkások életében is némi pozitív változás.

KOMÁN JÁNOS

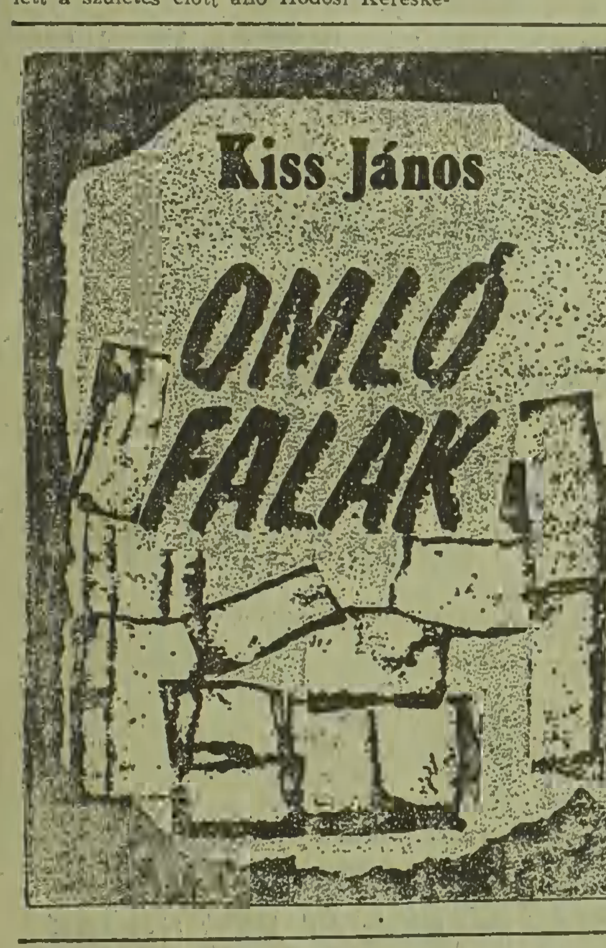

A kolozsvári Szabadság Kiadóvállalat első kiadványát: Kiss János naplójegyzeteit veheti kézbe a napokban az olvasó. Formátumára nézvést, amolyan zsebkönyvecske ez, akárcsak az RMSZ-kötetek. S, noha kolozsvári kollégáinkat irigyelhetnők, amiért vállalkozásukat sikeresen indították, a mi megszerkesztett és többször beharangozott könyveink a nagyváradi nyomdában várnak a sorukra (papírra és nyomdatérre), mindazonáltal, őszintén örvendünk barátaink kiadói eredményességének, s főleg — a könyvnek! (M. L.)

Enyedi diákok Gyomaendrődön

A Bethlen Gábor Kollégium sportcsapata Fülöp Anikó, Kelemen Károly és Deák Fogarasi Elek sporttanárok vezetésével május derekán részt vett a magyarországi Gyomaendrődön lezajlott nemzetközi sportvetélkedőn. A vendéglátókon kívül két szlovákiai magyar nyelvű középiskola képviselete is jelen volt. Ez alkalommal a gyomaendrődi Bethlen Gábor Kollégium, valamint a nagyenyedi között tstvéri kapcsolat jött létre, amit a jövőben is hűségesen fognak majd ápolni. A sportversenyen az enyediek az alábbi helyezéseket érték el: 100 m-es síkfutásban Vincze Hajnal IX-es: III. hely; 800 m-es síkfutásban Szakács Emese X-es: III. hely; 1500 m-es síkfutásban Komáromi László IX-es: szintén III. hely. A női kéziladba vetélkedő legjobb kapusa díjjal Gazsi Imola; a legjobb játékos díjjal pedig Gazsi Anna-Mária büszkélkedik. **(Győrfi)**

Elfogyott a zilahi pálinka

Kevesebben igényeltek italkimérési engedélyt a prefektusi hivatalban májusban, mint a korábbi időszakban; csökkent a lángossütési kedv is a magánkezdeményezések területén. Jó jel, hogy egyre többen tervezik gatterek, falusi malmok, asztalos- és lakatosműhelyek beindítását; fafaragáshoz, kosárfonáshoz értő személyek, ékszerész is, valamint a mezőgazdaságban gépesített szolgáltatásra vállalkozó személyek kértek tevékenységükhöz a hatóságtól iparengedélyt. **(f. l.)**

Dicséret Nagykárolynak!

Nagykárolyban jártam az elmúlt napokban, ahol nem csak jól, de otthon is éreztem magam. Jobban otthon, mint lakhelyemen, Szatmárnémetiben. Mintha itt nem szorult volna annyi félelem a magyarságba, mintha itt jobban megértenék egymást a románok és magyarok. Felszabadultabban, nyitottabban beszélgetnek az emberek, nem lesik annyira a fülest, mint a megyeszékhelyen. Jól éreztem magam azért is, mert a károlyi vállalkozók ki merik két nyelven írni, mit kínálnak. Jól éreztem magam, mert Mărgineanu úr, a Kitty kft társtulajdonosa szükségesnek tartotta, hogy cégét az RMSZ is reklámozza. S jól éreztem magam, mert a polgármesteri hivatalnál azt hallottam, hogy a helybeli RMDSZ gyakran nyitogatja (ha kell, rájuk nyitja) ajtójukat, úgy ahogy az ellenzékhez illik.

(sike)

Veszélyesek az erdei „szarkák"

Szívós kitartással végzik vandál pusztításaikat az erdei „szarkák". Az erdőkerülők minden erőfeszítése ellenére, amióta megdrágult a tüzelnivaló, zöldövezeteket sem kímélve dívik a fairtás, s bár gyakori a büntetés, az elkobozás, a folyamatot nem sikerült megállítani. Talán a lakosok hozzájárulása is segíthetne e nem kívánt, a holnap nemzedéke számára is veszélyt jelentő tevékenység visszaszorításában. Akárcsak az a gyakorlat, amelyet a sugási felügyelőség vezetett be: kijelölt övezetben hivatalos áron tüzelnivalóhoz juthat a lakosság. **(flóra)**

Ecsettel a barátságért

Szatmári festőket hívott meg alkotóműhelyébe a vajai (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Vay Ádám múzeum. Most Szejke Vilmos festegeti a nyírségi tájat s a vidék hangulatos falvait, majd Ioan Sasu költözik be a vajai várkastély műtermébe, ahol korábban szlovákiai és kárpátaljai képzőművészek dolgoztak.

(s. l.)

HARGITA MEGYE EGÉSZSÉGÜYISEI IS TÁMOGATJÁK A SZTRÁJKOT

Így volt ez 45 évig, és így akarja megtartani jelenlegi kormányunk továbbra is. Azzal áltatva az ország lakosságát, hogy ingyenes egészségügyi ellátásnak örvend. Hazugság ez az állítás, hiszen a betegbiztosításra visszatartott összeg az alkalmazottak fizetésének 16—26 %-át tette ki. De a befolyt töméntelen pénzeknek csak kis hányada jutott az egészségügy szükségleteinek fedezésére. Hazugság azért is, mert arra kényszerítette az egészségügyieket, hogy elviseljék a borítékok zsebbe dugásának lealázó jelenetét. De el kellett viselniük, hiszen fizetésük megállapításakor már eleve beszámították a borravalót, akár a taxisofőrök, borbélyok, fodrászok esetében. Hol volt tehát az a híres ingyenesség az egészségügyben? Talán azon az ingyen koszton mérték le, amit a provokatív módon „lefülelt" orvosoknak, középkádereknek adtak, kirakatperek után? Perek, amelyek ma sem szünetelnek. Egy ilyen provokáció következtében tiltakozott az Orvosok Független Szakszervezetének Országos elnöksége, dr. Niţă Marcela letartóztatása ellen, akinek — amíg egy „elvtárs" beszélgetett vele — társa az iratai alá helyezett egy 500 lejt tartalmazó borítékot. Másodpercek alatt már bent is voltak a kék fiúk. A többit nem kell részleteznem...

Hát ezért nem akarják megszavazni a betegbiztosítási rendszer bevezetését. Mert nem akarnak elesni attól az összegtől, amit egészségmegóvás és védés címen gombolnak le mindannyiunktól. Azzal ijesztegetik az állampolgárt, hogy a biztosító házak a fizetésük 30 %-át is elkérik biztosítási díjnak. Ez igaz, de az is, hogy akkor mindennemű szolgáltatás — a gyógyszereket is beleértve — ingyenes lesz, és mivel a szakkádereket is emberi módon fizetik meg a biztosítótól befolyt összegből, értelmét veszti a borítékrendszer. (Gondoljunk csak a közeli Németországra, ahol már csekély 115 éve működnek hasonló biztosítók, és azok a fránya németek mégsem hozzánk jönnek kezelésre abból a „pokolból" melyet kormányuk biztosít számukra.) Az orvos betegei arányában fogja kapni fizetését a biztosítótól, s érdekelt lévén, minden elképzelhetőt megtesz, hogy a lehető legjobban ellássa betegét, a borravaló halvány igénye nélkül.

Most, amikor megemelkedett áraink mellett a betegellátás napi költsége is a csillagokig ugrott, a kormány, pénzhiányra hivatkozva, nem fedezi a szükséges pénzalapok 35 %-át, arra biztatva a kórházak vezetőségét, hogy embereit bocsássa el, és fizettessen meg az ingyenességre jogosult személyekkel is egyes egészségügyi szolgáltatásokat. Kényszerít erre akkor, amikor országos szinten az egészségügy szakember- és személyzetigénye csak 60—70 %-ban van lefedezve, és a megvékonyodott pénztárcájú állampolgárnak még azt is meg kell gondolnia, miből fedezi gyermeke tízóraiját.

Múlt év decemberében, amikor sztrájkot helyeztünk kilátásba, a kormány aláírva egy jegyzőkönyvet, amelyet később, akárcsak mások esetében is, semmibe vett, elhúzta orrunk előtt a mézesmadzagot. Idén februárban szintén becsapta az egészségügy dolgozóit, mit sem törődve azzal a társadalmi méltánytalansággal, hogy egy ipari vállalatban dolgozó kezdő takarítónő fizetése havi 6—8000 lej között mozog, egy kezdő orvosé pedig 3600 lejt tesz ki, és minisztereink egy orvos fizetésének a nyolcszorosát vágják zsebre.

Sorozatos kéréseink süket fülekre találva, az Egészségügyi Független Szakszervezetek június 10-től japánsztrájkot hirdettek, majd, ha továbbra sem találnak meghallgatásra, 17-én 8 órától általános munkabeszüntetést kezdenek országos szinten. Ehhez csatlakoznak a Hargita megyei egészségügyi dolgozók is. Tudatában lévén munkánk életmentő szerepének, híven hippokratészi eskünkhöz, továbbra is ellátásban részesítjük a sürgősségi eseteket, a kórházban fekvőket egészen kibocsátásukig, nem szünetel a csecsemő-, gyerek- és anyavédelem. A mentőállomások kocsiparkjuk 33 %-át üzemeltetik. Vizsgálni fogunk minden jelentkező beteget, de kezelést csak azoknak írunk fel, akinek az életmentő lehet. Szünetelni fognak a fizikoterápiás kezelések (egyes kivételekkel), fürdőkezelések, kérésre történő terhességmegszakítások, fogászati protetikai munkálatok, adminisztratív jellegű okmányok kiadása (kivétel a születési és elhalálozási bizonylatok). Részletesebb felvilágosítást a kórházi és poliklinikai egységeknél lehet nyerni.

Kérjük az ország lakosságát, megértésével, szolidarizálási akcióival, tüntetéssel, akár általános sztrájkkal segítse követeléseink teljesítését. Egy ország népét segíti ezzel!

Követeléseink:

1. a 307/1991-es Kormányhatározat eltörlése, amelynek következményei súlyosan árthatnak a lakosság egészségi állapotának;

2. a betegbiztosítási és egészségügyi törvény megfogalmazásának és elfogadásának sürgetése;

3. az egészségügyi személyzet fizetésének átértékelése végzettségének és társadalmi súlyának függvényében, hivatásbeli tekintélyének elismerésével.

A Hargita megyei Egészségügyi Független Szakszervezetek egyeztető bizottsága nevében, DR. VERESS ALBERT

DOKISZTRÁJK A LÁTHATÁRON

(Folytatás az 1. oldalról)

házakba megyünk. ● Ha lesz bennük hely! Nemrégiben kormányhatározat látott napvilágot, amely a béreket szabályozza. Eszerint a béremelés huszonöt százalékát a kórházak kell hogy kigazdálkodják. Olyan körülmények között, amikor a kórházaknak semmiféle bevételük nincs. ● **Tehát pénzre van szükség. Honnan?** ● A Parlament által megszavazott összeg az egészségügy szükségletének alig egyharmadát fedezi. Szó volt arról, hogy a nemzetvédelmi vagy a belügyminisztérium adjon az alapjából. De ők is csak ígéretet kaptak, hogy ha majd lesz a kormánynak bizonyos pluszalapja, abból majd utalnak számukra is. Ígéretet az egészségügy is kapott, pénzt nem. A 37 milliárd lej mellé még elkelne úgy 60—70 milliárd. ● **Van-e értelme a sztrájknak?** ● Az, hogy mit fogunk elérni, az a jövő titka. Annyi bizonyos, hogy e megmozdulással felhívjuk a figyelmet arra: az egészségügy problémáit meg kell oldani. Mi nem nézhetjük tétlenül, hogy az orvosi ellátás napról napra romlik. S bebizonyítjuk azt is: nem az orvos a hibás, hogy nincs gyógyszer, nincs kórházi ágy vagy nem tudjuk idejében megoperálni a beteget.

KUTYATEJ

Zenetársaság

A Romániai Magyar Zenetársaság egyike ama szakmai-művelődési szövetségeinknek, amelyek nem csapnak nagy zenebonát maguk körül, de annál többet dolgoznak. Ezt tükrözte a múlt hónapban megtartott tisztújító közgyűlésük is. Az évi beszámoló (Szenik Ilona előterjesztésében) gazdag tevékenységről nyújtott átfogó képet. Nehéz volna felsorolni, hány meg hány kórustalálkozó, táncház, hangverseny, tanfolyam összehozásában vettek részt, milyen külföldi turnékat szerveztek, kiket segítettek, hogy külföldön végezhessék zenei tanulmányaikat, milyen külföldi együtteseket, műkedvelőket és hivatásos művészeket fogadtak.

Ismeretes, hogy egész sereg kiváló tudós és művész áldozatos munkájának köszönhetően a magyar zenetudomány, a kórusmozgalom, a zeneszerzés meg a művészi tolmácsolás ma már világhírű. Nekünk erdélyi magyaroknak is kiváló zeneszerzőink, előadóművészeink, zenetudósaink vannak (voltak), s ugyancsak említésre méltó műkedvelő dalárdáink mozgalma. Sajnos, a diktatúra évei alatt szétverték önálló kórusmozgalmunkat, s a Megéneklünk, Románia jármába igázták. Alig maradt meg itt-ott néhány dalárda — főleg egyházi — amelyek a templom oltalmában, félig-meddig illegálisan tevékenykedtek. Az általános kivándorlás során nem kevés kiváló énekesünk, zeneszerzőnk, muzikológusunk, előadóművészünk is elhagyta az országot. E veszteségekhez viszonyítva nagy eredmény, hogy a Zenetársaság egy év alatt (persze sok-sok helyi együttesnek is köszönhetően) oly sokrétű tevékenységet fejtett ki. Dalárdák sokasága éledt újjá, frissiben létrejött zenekarok, rezesbandák léptek dobogóra, fiatal előadóművészek szólaltak meg.

De még nagyon sok a tennivaló: kevés a karnagy, alig-alig van kotta, daloskönyv, rossz a kapcsolat az együttesek között, ugyanazon időben, egymásról mit sem tudva szerveznek félsikeres összejöveteleket, sok hozzá nem értő kontár lép föl itt is ott is, nincs elegendő zenetanár, a tanítók, óvónők zenei tudása nem kielégítő, az iskolákban elhanyagolják a zenei oktatást. Folytassam?...

A tisztújító közgyűlésen Benkő András elnök felmentését kérte; a közgyűlés egyöntetű szavazással László Ferencet, a kitűnő tanárt, zenetudóst, szakírót választotta elnökének. Temérdek feladat vár rá, de rendkívüli munkabírásának ismeretében reméljük, eredményes munkát fog végezni.

HEREDI GUSZTÁV

Futott az eperárus!

Megverték a szatmári piacon azt a férfit, aki a kolozsvári példán felbuzdulva 1000 lejt kért egy kiló földieperért. A futással végződő radikális vásárlói fellépés hírére rohamosan csökkent az eper ára, olyannyira, hogy már az előbbi összeg tizedéért is lehet venni.

Nevezett eseménnyel szinte egyidőben egy „konytos forradalom" is volt a piacon. Felháborodott asszonyok megakadályozták, hogy az egyik zöldségesboltba kocsma költözzön. (s. l.)

Várjuk a jelentkezőket

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület felvételit hirdet a Nagyváradi „Lorántffy Zsuzsanna" Református Líceumba.

A 72 helyre felvételizni szándékozók a nagyváradi Püspöki Hivatal Tanügyi irodáján (Craiovei utca 1 szám) jelentkezzenek június 17 — július 2 között, 9-től 15 óráig.

A felvételi anyaga megegyezik a magyar középiskolai felvételi tananyagával.

Bővebb felvilágosítást a 31710-es telefonszámon kaphatnak.

PÜSPÖKI HIVATAL

EGY KONGRESSZUS HÁROM NAPJA

5. TANULMÁNY A KISEBBSÉGI HELYZETRŐL

(HANGULATLAP ● Az RMDSZ II. kongresszusának első napja, estefelé. Távirat érkezett. ● „Szorongással, de hittel, bizakodással és tisztelettel gondolunk kongresszusunk minden küldöttére, szervezetünk egész vezetőségére, képviselőire, köszönjük, amit értünk vállalnak, kívánunk türelmet, szeretetet, erőt, egészséget mindannyiunknak. A csíkszeredai Márton Áron Főgimnázium 1956-os véndiákjai, találkozójuk alkalmával.")

Kérés a gyűlést vezetők felé: **Varga Attila MISZSZ**-es képviselő kb. 10 perces anyagot szeretne felolvasni amit a kongresszus szempontjából létfontosságúnak tart. A küldöttek kezdetben affelé hajlanak, hogy sokszorosítsák és úgy tanulmányozzák át a szöveget, végül mégis beleegyeznek a felolvasásba. Íme:

„A kisebbségi lét európai normákba való igazodásának, illetve saját közösségünk belső igényei megvalósításának egyik legfőbb akadálya az az alakulóban lévő jogi keret, amit a nemzetállam fogalma köré építenek ki.

Ismeretesek azok az elméleti viták, melyek a politikai nemzet, illetve a kultúrnemzet körül folynak. Az előző az egyazon állam polgárait jelöli egy nemzethez tartozónak míg a másik, az egyazon kultúrához, szellemiséghez, nyelvhez tartozókat.

A nemzetállam, román felfogásban nem sorolható be egyik kategóriába sem, hanem visszatér, ahhoz a XVIII., XIX. sz-i francia felfogáshoz, mely szerint a nemzetállamon belül egy nemzet (nemzetiség) él; s elvonatkoztat a különböző nyelvvel, kultúrával rendelkező nemzetiségektől. Az államot azonosítja a többségi nemzettel. A nemzetállam tehát az az állam, amelyben a többségi nemzet nemcsak politikai túlsúly tekintetében, hanem minden tekintetben uralkodik a kisebbségi nemzetek felett. Az állam nem az összes állampolgár állama, s arra szolgál, hogy a többségi nemzetiséget, szellemét, kultúráját megvalósítsa, kiteljesítse, de nem a kisebbségekét is, bármennyire nem ellenkezne az az állam egységével. Ez utóbbiak — kisebbségek — tagjainak is megadják ugyan az alkotmányok a formai jogegyenlőséget, de ők mégis csak másodrendű állampolgárok, mert nemzetiségük — általában csoportérdekeik — figyelmen kívül maradnak. Mindez pedig ellenkezik a demokráciával, a jogegyenlőséggel, jogállamisággal.

A nemzetállam nem jogi fogalom, nincsen jogi tartalma és értéke. Ugyanakkor van számos jogi következménye. Alkotmányos meghirdetése nem valós jogviszonyt tükröz, hanem célt; e cél eléréséért pedig megfelelő jogi rendszert kell megteremteni, ami jogszabályokban szentesíti a most még nyilvánvaló szándékot, nevezetesen, hogy Romániában csak egy nemzet, pontosabban nemzetiség él.

Jogi következmények az alkotmányozás folyamatában:

— kijelenti, hogy Románia egységes nemzeti állam;

— elismeri a kisebbségek identitásuk megőrzéséhez, fejlesztéséhez és kifejezéséhez való jogát az élet valamennyi területén, de az alapvető emberi jogok ismertetésénél nem találunk semmilyen jogi garanciát, tételes megfogalmazást ezek biztosítására;

— gyakran használja az „etnikai eredetű" állampolgárok kifejezést a nemzetiségek helyett azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a nemzetállamban nem léteznek más nemzetiségek, csak különböző eredetű etnikumok, melyek már teljesen előrehaladtak az asszimiláció folyamatában, olyannyira, hogy legfeljebb nyelvüket, esetleg népi hagyományaikat őrzik;

— meghirdeti a román nyelvet, mint egyedüli hivatalos nyelvet s messzemenően garantálja ennek kizárólagos jellegét;

— bünteti a nyelvi, etnikai, nemzeti kizárólagosságot és különválás szándékát;

— a nemzetiségi önkifejeződést csak a kultúra és a vallás területén fogadja el;

— nem ismeri el az anyanyelvek egyenlőségét, hiszen csak annyit biztosít, hogy az egyén megtanulhassa azt, de a közéletben már nem használhatja: e kérdésben még mindig folyik az alku, az egyezkedés a parlamentben;

— a politikai hatalom szférájában való részvétel sem biztosított; pillanatnyilag még szintén alku tárgya;

— nincsen intézményesített kisebbségi jogvédelem;

— nem segíti a decentralizálódást, sőt feltételez egy erős központi hatalmat, nem fogad el részérdeket, hanem mindent a nemzeti érdeknek rendel alá. Ebből következően lehetetlenné válik, hogy akár a helyi önkormányzatok, akár a kisebbségek közösségei önkormányzati státussal rendelkezzenek;

— nem ismeri el, sőt elítéli a pozitív diszkriminációt, s előjogoknak nyilvánítja;

— a parlamentben bizonyos tézisekkel kapcsolatban még folynak az egyeztetések, habár a lehető legelemibb jogokról van szó.

Következmények különböző területeken

● **Nyelvhasználat** ● Nyelvtörvény abban az értelemben, ahogy Szlovákiában létezik, nincsen. Ellenben a konkrét szabályozásban, jogszabályokban találunk utalásokat a nyelvhasználatra, csak úgy, mint az alkotmányozás szintjén, illetve létezik ezzel kapcsolatosan kialakult gyakorlat. Mindebből következik:

— a kisebbségek nyelve másodrendűvé fokozódik le, használata a családra s általában a személyes kapcsolatokra szorítkozik;

— amennyiben az alkotmány szentesíti a román nyelv kizárólagos jellegét a közéletben, minden további törvény, illetve rendelkezés, akár helyi szintű is, mely megszorításokkal él az anyanyelv használata terén, alkotmányos jellegű lesz;

— az egyénnek, illetve a közösség képviseletének nem lesznek törvényes eszközei sérelmét jogi úton orvosolni;

— az anyanyelv használatáért folyó kisebbségi törekvések adott esetben alkotmányellenessé válhatnak, illetve biztonsági érdekeket sérthetnek;

— ott, ahol törvényes tiltás nincs, az anyanyelv használatának alapvető emberi joga a helyi hatóságok jóindulatára van bízva (pl. települések nevének kétnyelvű felirata stb.).

— nyelvhasználat egyelőre nincs engedélyezve a közigazgatásban, bíróságok előtt, a politikai életben. Ebből következően megkérdőjeleződik a helyi ügyintézési képviselet hitelessége, hiszen a polgárok nem fordulhatnak anyanyelvükön ügyes-bajos dolgaikban a helyi hatóságokhoz. Ugyanez érvényes a bíróságokra is. (Félreértés ne essék, nem a még érvényben lévő törvényekről beszélek, amelyek néhol engedélyeztek bizonyos jogokat, de amit a gyakorlatban ritkán tartottak be, s most ezt a kialakult gyakorlatot kívánják törvényesíteni, hanem a nemzetállam lehetséges, illetve már bekövetkezett jogi következményeiről!).

● **Kultúra** ● Külön szabályozás nincsen. Nemzeti kultúra létezik, a kisebbségeké másodlagos jellegű, ez kitűnik az állami támogatás mértékéből. Az állam nem mond le semminemű olyan hatalmi jogosítványáról, hogy ezen jogkört átruházza a kisebbségek szervezeteire, hogy azok maguk szervezzék meg kulturális életüket igényeik és lehetőségeik szerint, de egyben megfelelő állami támogatással.

● **Tömegtájékoztatás** ● Létezik audiovizuális törvénytervezet, mely mindjárt az elején idéz egy alkotmányosnak szánt előírást, nevezetesen, hogy tilos és büntetendő többek között a nemzeti, etnikai és nyelvi exkluzivizmusra és szeparatizmusra való bújtogatás. Az említett fogalmaknak nincsen jogi értéke, a büntetőjog s általában a jogelmélet sem ismeri. Teljesen meghatározatlan fogalmakkal kívánnak büntetőjogi felelősséget alkalmazni. A kisebbségek küzdelme jogaik érvényesítésére ismét törvényellenesnek nyilváníthatő, s elkövetőik tette bűncselekménynek minősülhet. A törvényes előírás az asszimilációt kívánja erősíteni.

● **Tanügy** ● A közeljövőben új tanügyi törvény várható. A jelenlegit, s különösen a nemzetiségekre vonatkozó előírásait nem alkalmazzák. Jellemző vonások:

— egységes oktatási rendszer, egységes tanterv;

— a kisebbségek joga a tanügy területén az anyanyelv elsajátítására, illetve az irodalom megismerésére szorítkozik. A kisebbségek történelmének, művészetének, hagyományainak, földrajzának elsajátítását nem biztosítja, s az anyanyelvű szakemberképzés terén is számos a gond;

— az anyanyelvi iskolák kérését szeparatizmusnak minősítik, s büntetőjogi felelősséggel járhat;

— nem ismeri el a kisebbségek azon jogát, hogy önálló iskoláik, felsőfokú oktatási intézményei legyenek. (E követelések kimerítik a restitutio in integrum fogalmát, vagyis azt kérik vissza, amivel már korábban rendelkeztek, sőt tulajdonosi jogok is felmutathatók bizonyos esetekben.)

● **Helyi közigazgatás** ● A nemzetállam fogalma csak meglehetősen központosított adminisztratív struktúrában érvényesülhet. Erőteljesen nyilvánul meg az állam, illetve a nemzet hatalmi monopóliuma, s ezt nem kívánja megosztani még a helyi közösségekkel sem. Ezek a törekvések jól érzékelhetőek az alkotmányvita során, hiszen a helyi hatóságok csak minimális önállósággal rendelkeznek. Nyilvánvaló, hogy egy autentikus helyi önkormányzat keretében a nemzetiségi jogok legalábbis a különböző, helyi szinteken könnyebben érvényre juthattak volna.

● **Bíróság** ● A jogérvényesítés folyamatában szükséges volna a kisebbségek jogainak védelme, legalább a Legfelső Törvényszék szintjén, illetve az Alkotmánybíróságon, ahol egy kisebbségi kollégium működne. Nemzeti államban természetesen ez is nehezen elképzelhető.

● **Nemzetbiztonság** ● Az uralkodó nemzet biztonságát garantálja, elítéli és bünteti mindazon cselekedeteket, amik a nemzetállamot, a nemzeti érzést sértik. Magyarán az, amit a többségi nemzet magának természetesnek, szentnek és sérthetetlennek tart, azt ha a másik nemzet is követeli magának, azért büntet. A nemzetbiztonságról szóló törvénytervezetet a parlament most tárgyalja. A tervezet a fenti szellemet tükrözi.

● **Gazdaság** ● Lehetséges, sőt potenciális következmény a kisebbségek gazdasági önszerveződésének megakadályozása, illetve korlátozása adminisztratív és egyéb intézkedésekkel. Mindezen példák potenciális veszélyt jelentenek a kisebbségekre, másrészt néhány aspektus a gyakorlat szintjén már működik.

Észrevételek, következtetések

— a nemzetállam fogalmából eredeztethető jogi, politikai, ideológiai rendszer figyelmen kívül hagyja a nemzeti kisebbségek létét, legjobb esetben is etnikumnak kívánja elfogadni;

— súlyos jogegyenlőtlenségek jönnek létre: az állampolgárok nem egyenlőek a törvény előtt, s a nemzetiségek, a kultúrák, a különböző anyanyelvek sem egyenlőek. Mindezek következménye az asszimiláció, illetve a kivándorlás;

— nincsen és nem is lehet célegység, érdekazonosság e kérdésben a többség és kisebbség között, hiszen a többségi nemzet a maga nyelvét, kultúráját, szellemiségét kívánja fenntartani, fejleszteni, míg a kisebbségi nemzet is saját kultúráját, nyelvét. Érdekazonosság nem lévén, a jogegyenlőségnek kéne érvényesülnie. Az érdekek közösségének hiányában a többség nem határozhat a kisebbségekre is kötelezőleg;

— ha a kisebbségi nemzetek, nyelvüknek, kultúrájának nincs meg a szabadsága, amely megvan a többségi nemzetnek, akkor nincs jogegyenlőség sem;

— a kisebbségi kérdésben nem érvényesülhet a demokrácia többségi elve. Az ellentmondás, ami létezik a demokrácia alapelve és a nemzetiségek szabadsága között, feloldható a kisebbségi szervezetek közjogi státusának biztosításával, kisebbségi önkormányzatok létrehozásával, ami biztosíthatná, hogy az őket érintő kérdésekben saját maguk döntsenek;

— a kisebbségi kérdésekben megengedhetetlenek a kompromisszumok, a nemzetiségi jogok nem lehetnek alku tárgyai. A mindenkori hatalommal nem árt jóban lenni, de egyezkedni az említett kérdésekben nem lehet;

— szemléleti és szervezeti radikalizálódás és tudatosítás, racionalizálódás szükséges."

A sietősen felolvasott tanulmány után **Sánta Pál Vilmos** egész sor, kisebbségi követelést tartalmazó imperatívuszt hoz elő, amelyek lényegében nem mások, mint az utóbbi másfél évben elmondottak és leírtak tömör szintézise.

A MISZSZ-t képviselő **Niculescu Anton** szerint a megbékélő kézfogásra van esély, amennyiben megkeressük a „román de Gaulleokat". Figyelmeztet, hogy Romániában élünk, sokszor az az érzése, a küldöttek egy része figyelmen kívül hagyja a tényt: együtt kell élnünk a románokkal...

BÖGÖZI ATTILA (hangulatlap)
CSEKE GÁBOR (jegyzőkönyv)

Következik
6. TŐKÉS LÁSZLÓ PONTOSÍT